

اطلاع‌شناسی

INFORMIOLOGY

اطلاع‌شناسی

سال ششم (تابستان ۱۳۸۸)

صاحب امتیاز: دفتر پژوهشهای فرهنگی

مدیر مسئول: عباس خُری

سر دبیر: نرگس نشاط

مدیران اجرایی: عبدالعلی جهانشاهی، میترا طاهری لطفی

طراح گرافیک: ایمان افسریان

انتخاب گرید: بشارت فتحی

اجرای جلد: شهره خوری

حروفنگار و صفحه آرا: سمیه تمیمی، محسن تمیمی

ناظر چاپ: مجید مبشری

لیتوگرافی: هماگرافیک

چاپ: رسام

دفتر پژوهشهای فرهنگی

نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی

شماره ۲۲۹، کدپستی ۱۵۸۴۷۳۶۹۱۳

تلفن: ۸۸۲۰۲۴۸۲ - ۸۸۸۲۱۳۶۴

دورنگار تحریریه: ۸۸۳۰۲۴۸۵

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۶۹۱

E-mail: informology@yahoo.com

نشانی در اینترنت:

www.informology.itgo.com

www.iranculturestudies.com

www.lahzeh-ketab.com

مراکز پخش و نمایشگاه:

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، نیش کوچه بگانه،

شماره ۲۲۹، تلفن: ۸۸۸۴۹۴۶۱

پخش مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان

شهید و خید نظری، شماره ۲۵۵، تلفن و دورنگار: ۶۶۲۱۷۵۳۲

سراج گفتگو: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، خیابان شهید

برفروشان، باغ هنر، خانه هنرمندان ایران، تلفن: ۸۸۳۱۳۳۶۹

تلفن پخش مرکزی: ۰۹۱۲۲۱۷۷۶۲۷، ۸۸۸۲۹۴۶۱-۲

تلفن امور مشترکین (آقای دادار): ۸۸۳۳۳۶۸

شاپا: ۱۷۳۵-۰۶۶۲

بها: ۴۰۰۰ تومان

فهرست مندرجات

- ۳ نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران پیرامون نام رشته و احتمال
بازنگری در آن / دکتر محمدرضا داورپناه، دکتر رحمت‌الله فتاحی و عبدالرسول خسروی
- ۳۳ مقایسه رتبه گروه‌های دانشگاه‌های برتر ترکیه با گروه‌های دانشگاه تهران
براساس کارکرد پژوهشی آنها ... / مهدخت فرح‌بخش
- ۵۹ ترسیم نقشه علمی محققان علوم پزشکی با استفاده از نرم‌افزار HistCite: ... /
فرشید دانش، فرامرز سهیلی و فائزه مصری‌نژاد
- ۸۱ نقشه راه‌گذر از مراکز اطلاع‌رسانی به مراکز مدیریت دانش مطالعه موردی در یک
سازمان صنعتی - تحقیقاتی / میترا دیلمقانی و امیر محترمی
- ۹۹ بررسی کاربرد نشریات ادواری در تولیدات علمی دانشکده‌های علوم انسانی
دانشگاه‌های دولتی ایران طی سال‌های ۲۰۰۰ - ۲۰۰۹ /
فاطمه جعفری و مرضیه گل‌تاجی
- ۱۱۹ تحلیل سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهرکرد /
زهرا امیری، دکتر حسن کیانی و دکتر مظفر چشمه‌سهرابی
- ۱۴۵ بررسی نیازهای اطلاعاتی دانش‌آموزان عشایر کوچنده ایل قشقایی
استان فارس ... / هاجر صالحی ده‌پاکانی، دکتر رویا برادر و دکتر سعید رضایی‌شریف‌آبادی
- ۱۵۹ ژئوپلتیک و ژئواکونومی اطلاعات: تشریح ارتباط متقابل / لیلا نعمتی اتارکی

اطلاع‌شناسی

INFORMIOLOGY

چکیده

نام هر رشته‌ای در واقع برجسی است که ویژگی‌ها و کارکردهای آن را در درون و بیرون رشته یاز می‌تاباند. نام نه تنها می‌تواند بیانگر فعالیت‌های رشته باشد، بلکه بازگو کننده هویت آن نیز هست. در ایران در طول دو دهه اخیر، بحث‌های گوناگونی درباره مناسبت نام کتابداری و اطلاع‌رسانی صورت گرفته و این امر یکی از چالش‌های رشته‌ای برای بسیاری از دانشجویان و کتابداران جوان به شمار می‌رود. هدف از انجام این تحقیق که به روش پیمایشی انجام گرفت، مشخص کردن نظرات جامعه کتابداری ایران درباره ضرورت تغییر نام این رشته و نیز تغییر احتمالی آن است. جامعه این پژوهش متشکل از سه گروه اعضای هیات علمی، کتابداران شناغل و دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی است. یافته‌های پژوهش نشان داد که بخش قابل توجهی از جامعه کتابداری ایران (۸۴٪) نه تنها خواهان تغییر نام رشته است، بلکه خواهان تغییرات جدی در محتوای برنامه‌های آموزشی رشته نیز هست. برای ناکنداری رشته بیش از ۱۲۷ نام از سوی پاسخگویان پیشنهاد شد که در واقع به نوعی نشان‌دهنده اختلاف دیدگاه گسترده جامعه کتابداری کشور است. در پایان، ضمن ارائه پیشنهادها، لازم، ویژگی‌های مورد نظر برای نام احتمالی که می‌تواند جایگزین نام کنونی این رشته باشد، بیان شده است.

کلیدواژه‌ها: کتابداری و اطلاع‌رسانی، نام رشته، تغییر نام.

نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران پیرامون نام رشته و احتمال بازنگری در آن

دکتر محمد رضا داورپناه
دکتر رحمت‌الله فتاحی
عبدالرسول خسروی

نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران پیرامون

نام رشته و احتمال بازنگری در آن^۱

دکتر محمدرضا داورپناه^۱

دکتر رحمت‌الله فتاحی^۲

عبدالرسول خسروی^۳

مقدمه

یکی از ویژگی‌های هر رشته‌ای، جلوه‌های درونی و برونی آن است. در این زمینه چند عامل مهم وجود دارد که می‌تواند بیانگر و بازتاباننده این جلوه‌ها باشد. یکی از عوامل مهم، عملکرد رشته و چگونگی (کمیت و کیفیت) خدمات آن به جامعه است که می‌تواند هویت آن را متجلی سازد. بدون تردید، دیدگاه جامعه نسبت به عملکرد هر رشته‌ای و به بیان ساده‌تر، آنچه که مردم میان خود درباره یک رشته نقل می‌کنند برای بقای آن حرفه و نظامی که حرفه‌مندان مربوطه را تربیت می‌کند، بسیار حیاتی است. به سخن دیگر، بازتاب اجتماعی رشته یکی از عناصر مهم نداوم حیات آن است. در کنار عملکرد رشته و بازتاب آن، عنصر مهم دیگری نیز وجود دارد که تقریباً به همان اندازه حائز اهمیت است و آن نامی است که بر رشته اطلاق می‌شود.

نام هر رشته‌ای در واقع برجسیبی است که ویژگی‌ها و کارکردهای رشته را در درون و نیز برون آن باز می‌تاباند. به بیان دیگر، خود نام دارای کارکرد است و نه تنها می‌تواند بیانگر فعالیت‌های رشته باشد، بلکه بازگوکننده هویت آن نیز می‌باشد. از این‌رو، این حساسیت در اعضای بسیاری از رشته‌ها وجود دارد تا نامی را بر خود اطلاق کنند که دارای آن ویژگی‌ها باشد. از سوی دیگر، با توجه به تحولاتی که در طول زمان در ماهیت

۱. این مقاله مبتنی بر طرح پژوهشی مصوب دانشگاه فردوسی مشهد است. با سپاس از سرکار خانم مینا نوری‌زاد برای گردآوری یافته‌های نظرسنجی الکترونیکی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در زمینه تغییر نام.
۲. عضو هیأت علمی و استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد.
۳. عضو هیأت علمی و استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد.
۴. دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر.

کاری، رویکردها و ابزارهای هر رشته‌ای رخ می‌دهد، اعضای رشته تلاش می‌کنند تا در صورت نیاز، در نام رشته خود بازنگری کرده و نامی مناسب با شرایط و مقتضیات موجود برگزینند. مروری بر پیشینه بسیاری از رشته‌های دانشگاهی مرتبط با این حوزه که این فرآیند را طی کرده‌اند می‌تواند گواه چنین رویکردی باشد.

رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز از این رویکرد مستثنی نبوده است. نگاهی به نام‌هایی که گروه‌ها و دانشکده‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای پیشرفته برای خود در نظر گرفته‌اند نشان‌دهنده اهمیت شکل نام و آنچه این نام‌ها باز می‌تابانند می‌باشد. تلاش دانشکده‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی آن بوده است که نامی (نام‌هایی) را برگزینند که بیانگر ماهیت جدید رشته باشد، ماهیتی که تابع عوامل گوناگونی چون گستره فعالیت‌ها و خدمات آن باشد و نیز نشان‌دهنده محیطی باشد که افراد در آن به کار مشغولند. برای مثال، می‌توان به برخی از زمینه‌های کاری کتابداران در شرایط حاضر که دانش‌ها و مهارت‌های تخصصی را می‌طلبد اشاره کرد تا از خلال آنها به مفاهیم مرتبط با نام رشته پی برد:

۱. برقراری ارتباط با جامعه و گروه‌های مختلف نیازمندان اطلاعات و به تبع آن شناخت انواع نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی قشرهای مختلف کاربران.
۲. تحلیل و ارزیابی انواع منابع اطلاعاتی در رشته‌های گوناگون و در هر شکلی.
۳. مدیریت یکپارچه اطلاعات در فرآیند فعالیت‌های کتابخانه و یا مرکز اطلاع‌رسانی در فرآیند گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی، اشاعه، و ارزیابی انواع منابع اطلاعاتی.
۴. کاربرد بهینه انواع فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی با توجه به نیازهای کاربران و شرایط اقتصادی.

۵. شناخت تحلیلی و بهره‌گیری از محیط شبکه‌ای و الکترونیکی، به ویژه تحولات اینترنت، وب و کتابخانه‌های دیجیتالی از جمله طراحی صفحات وب و نیز پایگاه‌های اطلاعاتی با رویکرد کاربرمدارانه به منظور دسترسی یکپارچه و آسان کاربران به اطلاعات.

۶. تحلیل هزینه - فایده در مورد منابع، فن‌آوری‌ها و نظام‌های اطلاعاتی و نیز توانایی ایجاد ارزش افزوده در فرآیند مدیریت اطلاعات. برای مثال، برنامه‌ریزی برای اشتراک منابع و نظام‌های اطلاعاتی در چارچوب فعالیت‌های تعاونی و تشکیل ائتلاف‌های مشترک‌المنافع.

۷. مشاوره اطلاعاتی و پژوهشی با کاربران به منظور تسهیل، تسریع و بهبود فرآیند فعالیت‌های پژوهشی.

۸. برنامه‌ریزی و ارائه انواع کارگاه‌های آموزش کاربران (سواد اطلاعاتی) برای توسعه مهارت‌های اطلاع‌یابی مورد نیاز ایجاد جامعه اطلاعاتی.

اکنون می‌توان دریافت که عرصه فعالیت‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بسیار گسترده‌تر از گذشته شده است و اعضای این رشته باید دانش و مهارت‌های متنوعی را فرا گیرند و در محیط اطلاعاتی جدید به کار بندند. بر این اساس گزینش نامی که بتواند تا حد امکان بیانگر چنین فعالیت‌هایی باشد و بتواند به روشن شدن ماهیت رشته از دیدگاه اعضای که در آن فعالیت می‌کند و یا آنهایی که قصد دارند وارد آن شوند، کمک کند نیز بسیار اهمیت دارد. بر این اساس، دور از انتظار نیست که اعضای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی توقع داشته باشند نام رشته آنها به حد کافی جامع و مانع بوده و بتواند وجهه درونی و برونی خوبی داشته باشد. تحولات رخ داده در سال‌های اخیر در ایران و نیز شرایط ذهنی جامعه کتابداری موجب آن شده که بسیاری از کتابداران جوان به ویژه دانشجویان دچار نوعی دغدغه درباره نام رشته خود شوند.

حدود سه دهه است که بحث تغییر نام رشته کتابداری به عنوان یکی از مسائل مبتلابه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، موجب شده تا رویکردی انتقادی در جامعه دانشجویان، دانش‌آموختگان و اعضای هیأت علمی رشته نسبت به آن به وجود آید. امروزه کمتر محفل و همایشی را می‌توان یافت که بحث تغییر نام و پایش بودن منزلت اجتماعی رشته کتابداری در آن مطرح نشود. هر چند مطالعاتی در این زمینه صورت گرفته است، اما نتایج هیچ یک از اینها نتوانسته است تغییرات جدی را در خصوص تغییر نام و یا جایگاه و منزلت اجتماعی ایجاد کند و یا پاسخی قانع‌کننده به جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ارائه دهد. سزالی که مطرح می‌شود و باید به دنبال پاسخ آن گشت این است که آیا نام کتابداری و اطلاع‌رسانی با توجه به شرایط جدید گویای محتوا و کارکردهای واقعی آن است یا خیر؟ آیا برخی نام‌های پیشنهادی از پشتوانه منطقی و نظری برخوردار است؟

این پژوهش بر آن است تا ویژگی‌های مورد نیاز نام رشته کتابداری را پیشنهاد کند که تا اندازه زیادی بیانگر محتوا، کاربرد و یا دیگر خصیصه‌های ذاتی این رشته بر مبنای پشتوانه منطقی و تبیین مبانی نظری باشد و مشخص سازد چه عواملی در انتخاب و گزینش نام جدید باید مورد توجه قرار گیرد؟

نگاهی کوتاه بر پیشینه پژوهش

بحث تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در طول دو دهه اخیر که تحولات زیادی در حوزه آموزش عالی و نیز فن‌آوری‌های اطلاعاتی رخ داده، مورد توجه قرار گرفته است. در برخی کشورها، رویکردی عملی نسبت به آن پیش گرفته شد و هر دانشکده بنا بر تشخیص و مصلحت خود نام رشته را تغییر داده است. اما در برخی از کشورها نیز تصمیم در مورد تغییر نام رشته بر اساس پژوهش صورت گرفته است.

مراکز آموزشی عبارتند از: کتابداری آموزشگاهی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، علم کتابداری، علم اطلاع‌رسانی، مدیریت آرشیو، مطالعات اطلاع‌رسانی و در نهایت مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی است. وضعیت در بریتانیا نیز با اندکی اختلاف که می‌توان آن را ناشی از نیاز بازار کار دانست، شامل مدیریت اطلاعات و مدیریت کتابداری و اطلاع‌رسانی است. فارغ از نوع نام، جوهره همه این برنامه‌ها اطلاعات و محور همه بحث‌ها توجه به کتابخانه یا مراکز اطلاع‌رسانی به عنوان بستر گردآوری، پردازش و دسترس‌پذیرسازی اطلاعات است.

در برخی از کشورهای آفریقایی نیز دغدغه تغییر نام وجود داشته است. ددیز^۱ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای با بررسی تاریخچه ۴۸ ساله آموزش کتابداری در کشور غنا اشاره می‌کند که در سال ۲۰۰۱ نام رشته کتابداری به مطالعات اطلاعات تغییر یافت؛ و اینک، پس از ۶ سال این رشته به عنوان یکی از رشته‌های پرطرفدار در اولویت انتخاب دانشجویان قرار گرفته است. به طوری که تعداد دانشجویان رشته کتابداری از تعداد ۳۴۴ دانشجو در سال ۲۰۰۱ به تعداد ۲۸۲۳ دانشجو در سال ۲۰۰۷ افزایش یافته است. این مطالعه نشان داده است که پس از تغییر نام تعداد بیشتری دانشجو جذب رشته شده و این تغییر نام پیامدهای مثبتی برای مدیران نیز دربرداشته است.

در مورد بحث تغییر نام رشته در ایران باید به این نکته اشاره کرد که هر چند به نظر می‌رسد این بحث در قالب سخنرانی‌ها و گفتگوهای رشته‌ای از پیشینه نسبتاً طولانی در طول سه دهه اخیر - که تحولات و رخداد‌های گسترده‌ای به وجود آمده - برخوردار باشد اما شواهد نشان می‌دهد که رویکرد پژوهشی در این زمینه وجود نداشته و یا مورد توجه جدی نبوده است. شاید بتوان ریشه و آغاز بحث تغییر نام رشته را به دکتر هوشنگ ابرامی (۱۳۵۵) نسبت داد که در کتاب «شناختی از دانش‌شناسی» در حدود بیش از ۳۴ سال پیش نام رشته را نامی نارسا و مبهم دانست. وی واژه «دانش‌شناسی» معادل واژه انگلیسی «Universology» را پیشنهاد کرد و این نقطه آغازی برای تأثیرگذاری بر بحث‌ها و تحقیقات بعدی گردید. او بر این باور بود که ماهیت و کارکردهای رشته فراتر و متعالی‌تر از نام ساده «کتابداری» است.

سعادت (۱۳۷۷)، به عنوان دانشجوی دوره کارشناسی و با توجه به دغدغه بسیاری از دانشجویان دیگر در یک نظرسنجی محدود در میان ۸۰ نفر از دانشجویان کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد دست به انجام یک پژوهش درباره وضعیت رشته کتابداری و به خصوص نام این رشته زد. یافته‌های وی نشان داد که حدود ۸۹ درصد از دانشجویان این نام را مناسب ندانسته و خواهان تغییر آن بوده‌اند. بر همین اساس ۴۶/۵ درصد از پاسخگویان معتقد بودند که درک جامعه نسبت به مفهوم

اصلی این رشته از طریق نام آن (کتابداری) کاملاً غلط است. سایر پاسخگویان نیز درک جامعه را ضعیف و ناقص بیان کردند. اکثر نام‌های پیشنهادی دانشجویان متکی بر مفهوم «اطلاعات» و به ویژه اطلاع‌رسانی بوده است. وی پیشنهاد می‌کند نام رشته باید محدوده کار رشته را فراتر از کتابخانه و مجموعه کتاب معرفی کند به گونه‌ای که دربرگیرنده تمام فعالیت‌های حال و آینده این رشته باشد.

در دهه اخیر نیز پژوهش‌هایی توسط برخی اعضای هیأت علمی انجام گرفته است. به عنوان یک عضو هیأت علمی با سابقه، بیگدلی (۱۳۸۲)، در تحقیقی تحت عنوان «عوامل مؤثر در انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روان‌شناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز» نشان داد که ۸۶/۹۶ درصد از دانشجویان خواهان تغییر نام این رشته بودند. هم‌چنین فدایی عراقی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «کتابداری و اطلاع‌رسانی: در جستجوی هویتی نو» ضمن توجه به اهمیت رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به فقر مبانی نظری آن اشاره داشته و بیان می‌کند که ضرورت نیاز به دانش کتابداری از ضرورت وجود کتابخانه وام گرفته شده، درحالی‌که کتابخانه خود حاصل و معلول نیازمندی انسان به بازیابی دانش در سایه طبقه‌بندی آن است. وی کتابداری را نام مناسب برای این رشته نمی‌داند و پیشنهاد می‌کند که نام رشته کتابداری به «دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی» تغییر یابد که هم بیانگر محتوای آن به لحاظ توجه به نگاه دانشمندان نسبت به علوم و نحوه دسته‌بندی دانش نزد آنان است و هم رابطه بیش‌تری با اطلاع‌رسانی که امروز محور توسعه است، دارد. در مقاله‌ای دیگر، فدایی عراقی (۱۳۸۸) در برداشت جدید خود نام‌های: «علم بازیابی اطلاعات و دانش»، «علوم بازیابی و اشاعه اطلاعات و دانش»، «مدیریت بازیابی اطلاعات و دانش» و «علوم و فنون بازیابی اطلاعات و دانش» را برای کتابداری و اطلاع‌رسانی پیشنهاد می‌کند و از این میان نام «علوم بازیابی و اشاعه اطلاعات و دانش» را به جهت این که به طور دقیق مبین وظیفه اصلی این رشته است، موجه‌تر می‌داند.

از سوی دیگر، ترکیان‌تبار (۱۳۸۶) در تحقیقی که به منظور آگاهی از عوامل مؤثر بر گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و اثرات ناشی از تغییر نام این رشته بر تغییر نگرش دانشجویان و پویایی رشته با توجه به فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی انجام داد، نشان داد که ۷۳/۱ درصد از دانشجویان خواهان تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند. هم‌چنین ۷۶/۵ درصد از دانشجویان معتقد بودند که تغییر نام بر پویایی رشته تأثیرگذار است. وی پیشنهاد می‌کند که نام و عنوان رشته کتابداری علاوه بر گیرایی و جذابیت، باید متناسب با عصر فن‌آوری اطلاعات باشد. ساروخانی (۱۳۸۸) نیز طی تحقیقی به سنجش میزان علاقه‌مندی دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی

دانشگاه تربیت معلم تهران برای ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد این رشته به روش پیمایشی پرداخت. جامعه این پژوهش تغییر نام این رشته به نامی یا معاتر که بازگوکننده مفهوم بهتر رشته و باعث جذب بیشتر دانشجویان شود را خواستار شد. در همین سال، غیوری (۱۳۸۸) در پایان‌نامه کارشناسی خود دیدگاه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی در خصوص اولویت تغییر در حوزه‌های عنوان، محتوا و آموزش رشته را بررسی کرد. یافته‌های وی نشان داد که جامعه مورد مطالعه به ترتیب اولویت خواهان تغییر در عنوان، محتوا و در آخر حوزه آموزش می‌باشد.

در تاریخ ۱۷ اردیبهشت ۸۸ و در چارچوب نشست‌های علمی در بیست و دومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، نشستی را با شرکت تنی چند از صاحب‌نظران رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی برگزار نمود. در این نشست، محور اصلی بحث‌ها بر ضرورت تغییر منطقی نام کتابداری و اطلاع‌رسانی استوار بود و شرکت‌کنندگان پیشنهادهایی درباره نام‌های مناسب ارائه دادند. هم‌چنین طی یک نظرسنجی اینترنتی که از طریق گروه بحث الکترونیکی LIS در خرداد ۱۳۸۸ انجام شد و نتایج آن در تاریخ ۲۶ فروردین به همان گروه ارسال شد، نشان داد که در این نظرسنجی تعداد ۷۵۶ نفر (کاردانی: ۴۶ نفر، ۶ درصد، کارشناسی: ۳۶۰ نفر، ۴۸ درصد، کارشناسی ارشد: ۳۱۵ نفر، ۴۲ درصد) شرکت داشتند. در این نظرسنجی دیدگاه‌های افراد شرکت‌کننده درباره سه نام پیشنهادی: «مدیریت اطلاعات و علوم کتابداری»، «علوم اطلاعات و کتابداری» و «علوم کتابداری و مدیریت اطلاعات» مورد بررسی قرار گرفت. نظر پاسخگویان درباره نام‌های پیشنهادی به ترتیب اولویت عبارت بود از: مدیریت اطلاعات و علوم کتابداری (۶۰۶ نفر، ۸۰ درصد)، علوم اطلاعات و کتابداری (۹۰ نفر، ۱۲ درصد) و علوم کتابداری و مدیریت اطلاعات (۶۰ نفر، ۸ درصد).

استنتاج از مرور پیشینه

بررسی متون نشان می‌دهد که بحث تغییر نام و محتوای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به جهت پویایی درونی آن توجه بسیاری از پژوهشگران، استادان و دانشجویان و گروه‌های کتابداری در سطح ملی و بین‌المللی را به خود جلب نموده است. در سایر کشورها به ویژه کشورهای غربی بسیاری از گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی در این باره بسیار منعطف و سیال عمل کرده‌اند. برخی کشورهای در حال رشد نیز در این زمینه فعال بوده‌اند. نتایج بررسی‌ها به ویژه پژوهش علیمحمدی (۲۰۰۷) نشان داد که بحث تغییر نام رشته در طول سالیان اخیر نشان‌دهنده چهار رویکرد زیر بوده است.

۱. برخی از گروه‌ها هم نام و هم محتوای رشته را تغییر داده‌اند.

۲. برخی از گروه‌ها تنها نام رشته را تغییر داده‌اند اما محتوا را تغییر نداده‌اند.

۳. برخی از گروه‌ها نام رشته را تغییر نداده‌اند اما محتوا را تغییر داده‌اند.

۴. برخی از گروه‌ها بدون تغییر باقی مانده‌اند.

در داخل کشور در طول قریب سه دهه گذشته بحث تغییر نام و محتوای رشته توسط افراد و محافل علمی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در هر صورت، ارائه دیدگاه‌های متفاوت و بعضاً متضاد ره به جایی نبرده است و زمان در قالب تلاش‌های بی‌ثمر فردی و جمعی سپری شده است. اگرچه حرکت‌های سال‌های اخیر در تغییر برنامه درسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور را باید به فال نیک گرفت، اما باید حرکتی جدی‌تر انجام شود تا پاسخی قانع‌کننده‌تر به دغدغه‌های جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران داده شود.

هدف‌های پژوهش

این پژوهش به دنبال رسیدن به هدف‌های زیر انجام گرفت:

۱. بررسی میزان رضایت از نام کنونی رشته (کتابداری و اطلاع‌رسانی) در سه گروه اعضای هیأت علمی، دانشجویان، و کتابداران شاغل.
۲. بررسی نظرات سه گروه اعضای هیأت علمی، دانشجویان، و کتابداران شاغل درباره تغییر نام رشته.
۳. بررسی نام‌های پیشنهادی مورد توجه سه گروه اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کتابداران شاغل و توجیحات منطقی آنان.

پرسش‌های پژوهش

در راستای هدف‌های بالا، پرسش‌های زیر مورد بررسی قرار گرفت:

۱. جامعه کتابداران ایرانی در سه گروه اعضای هیأت علمی، دانشجویان، و کتابداران شاغل تا چه میزان نام کنونی رشته (کتابداری و اطلاع‌رسانی) را مناسب می‌دانند؟
۲. چه نام‌هایی برای رشته مورد توجه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران است؟
۳. از دیدگاه جامعه مورد پژوهش، دلایل و توجیحات منطقی برای نام‌های پیشنهادی چیست؟

فرضیه‌های پژوهش

۱. عوامل جمعیت‌شناختی مانند: سن، جنسیت، شغل و تجربه بر نگرش پاسخگویان در موافقت یا عدم موافقت با تغییر نام رشته مؤثر است.

۲. عوامل جمعیت‌شناختی مانند: سن، جنسیت، شغل و تجربه بر نگرش پاسخگویان در تعیین نام پیشنهادی مؤثر است.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع کاربردی است و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه پژوهش شامل سه گروه: (۱) اعضای هیأت علمی گروه‌های کتابداری (۲) دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های وزارت علوم و تحقیقات و فن‌آوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی و (۳) کتابداران شاغل در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشور است.

به دلیل حجم زیاد جامعه (اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کتابداران شاغل) در سطح کشور و نبودن آمار روزآمد، دقیق و مشخص درباره آنها از روش نمونه‌گیری نمونه در دسترس استفاده گردید، بدین‌ترتیب که کلیه اعضای گروه بحث الکترونیکی I.I.S (حدود ۲۲۵۰ نفر) و افراد شرکت‌کننده در همایش‌های تخصصی برگزار شده در شهرهای تهران، اصفهان، مشهد و بابل در فاصله زمانی آبان تا اسفندماه ۱۳۸۸ به عنوان نمونه در دسترس تلقی شدند. این شیوه نمونه‌گیری در واقع انعکاسی از پراکندگی سازمانی، جمعیتی و جغرافیایی اعضای جامعه آماری است. افزون بر آن، به منظور بالا بردن میزان اعتبار داده‌ها در نظرسنجی از اعضای هیأت علمی گروه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم و تحقیقات و فن‌آوری از شیوه سرشماری استفاده شد. داده‌های مورد نیاز پژوهش با استفاده از یک پرسشنامه کوتاه پژوهش‌گر ساخته، گردآوری شد. این پرسشنامه با توجه به مهم‌ترین مباحث مطرح در پیشینه نظری و پژوهشی و نیز با توجه به دغدغه‌های مطرح در همایش‌ها و هم‌چنین مباحث مطرح در گروه بحث الکترونیکی تدوین شد. برای افزایش روایی این ابزار، پرسشنامه بین گروه کوچکی از متخصصان (اعضای هیأت علمی و دانشجویان دکتری) توزیع گردید و نظرات اصلاحی آنان اعمال شد. با توجه به یک پیش‌آزمون در یک جامعه ۳۰ نفری، ضریب پایایی ابزار پژوهش آلفای کرونباخ حدود ۰/۷۸ محاسبه گردید.

یافته‌ها

از میان بیش از ۱۰۰۰ پرسشنامه توزیع شده در جامعه آماری، ۶۴۴ پرسشنامه (۶۴/۴ درصد) برگشت داده شد. متأسفانه، هیچ‌گونه پاسخی از برخی از گروه‌های کتابداری ایران در قبال پرسشنامه‌های ارسالی دریافت نشد. داده‌های حاصل از متغیرهای جمعیت‌شناختی پاسخگویان در قالب جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی پاسخگویان

درصد فراوانی	فراوانی	متغیرهای جمعیت‌شناختی
٪۲۰	۱۲۸	مرد
٪۸۰	۵۱۶	زن
٪۷	۴۳	دکتری
٪۱۸	۱۱۸	کارشناسی ارشد
٪۷۳	۴۷۱	کارشناسی / دانشجوی کارشناسی
٪۲	۱۲	سایر (نامشخص)
٪۹	۵۷	هیأت علمی
٪۱۲	۹۱	کتابدار شاغل
٪۷۵	۴۸۰	دانشجو
٪۲	۱۶	سایر (نامشخص)
٪۸۰	۵۱۳	۲۰-۳۰
٪۹	۵۹	۳۱-۴۰
٪۴	۲۸	۴۱-۵۰
٪۳	۱۶	۵۱ به بالا
٪۶۴	۴۱۳	دانشجو
٪۱۵	۹۲	۱-۵
٪۶	۴۱	۶-۱۰
٪۴	۲۵	۱۱-۱۵
٪۲	۱۳	۱۶-۲۰
٪۳	۲۱	۲۰ به بالا
٪۶	۳۹	سایر (نامشخص)

همان‌طور که ملاحظه می‌شود نسبت جامعه زنان ۸۰ درصد و مردان ۲۰ درصد است. تعداد خانم‌ها تقریباً چهار برابر آقایان است. نمونه آماری احتمالاً تابعی از توزیع جنسیت در جامعه کتابداری ایران در حال حاضر است. در انتخاب نمونه تلاش شد که نسبت جامعه مورد پژوهش با جامعه واقعی نزدیک به هم باشد. همان‌طور که در جدول شماره ۱ نشان داده شد، ٪۷ از جامعه پژوهش دارای مدرک دکتری و ٪۱۸ کارشناس ارشد و ٪۷۳ مقطع کارشناسی (در این مرحله دارندگان مدرک کارشناسی با دانشجویان کارشناسی یکسان در نظر گرفته شده است) و ٪۲ دارای مقاطع پایین‌تر هستند. هر چند این پرسشنامه در سطح گروه‌های کتابداری ایران و در سمینارهای مختلف در دوره زمانی انجام پژوهش توزیع شد، اما با این وجود

پرسشنامه‌های دریافتی، شامل ۹ درصد از اعضای هیأت علمی، ۱۴ درصد از کتابداران و ۷۷ درصد از دانشجویان و افرادی است که فاقد شغل بودند، که این نسبت با توجه به شرایط و نسبت‌های موجود ظاهراً منطقی و واقعی به نظر می‌رسد. افزون بر متغیرهای جمعیت‌شناختی پیش‌گفته، دانشگاه محل تحصیل یا فارغ‌التحصیلی پاسخگویان نیز بررسی شد که توزیع فراوانی آن در جدول ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی دانشگاه محل تحصیل یا فارغ‌التحصیلی پاسخگویان (اعضای هیأت علمی و کتابداران و دانشجویان)

ردیف	دانشگاه فارغ‌التحصیلی / محل تحصیل	تعداد	درصد فراوانی	ردیف	دانشگاه فارغ‌التحصیلی / محل تحصیل	تعداد	درصد فراوانی
۱	دانشگاه علامه طباطبائی	۴	۰/۶	۲۰	دانشگاه تهران	۲۷	۴/۵
۲	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۳۰	۴/۷	۲۱	دانشگاه الزهرا	۴	۰/۶
۳	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۰	۱/۶	۲۲	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۳	۰/۵
۴	دانشگاه شهید بهشتی تهران	۱۰	۱/۷	۲۳	فرانسه	۱	۰/۲
۵	دانشگاه اصفهان	۱۵	۲/۵	۲۴	دانشگاه شهید چمران اهواز	۹۶	۱۶/۱
۶	دانشگاه تربیت معلم تهران	۷	۱/۲	۲۵	آمریکا	۲	۰/۳
۷	دانشگاه جامع علمی کاربردی	۲۷	۴/۵	۲۶	استرالیا	۲	۰/۳
۸	دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات اهواز	۱	۰/۲	۲۷	دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران	۷	۱/۲
۹	دانشگاه پیام نور اصفهان	۶	۰/۱	۲۸	لندن	۲	۰/۳
۱۰	دانشگاه آزاد تنکابن	۹	۱/۵	۲۹	دانشگاه آزاد اسلامی	۸	۱/۳
۱۱	دانشگاه علوم پزشکی کرمان	۱	۰/۲	۳۰	آلمان	۱	۰/۲
۱۲	دانشگاه پیام نور مشهد	۷	۱/۲	۳۱	هندوستان	۲	۰/۳
۱۳	دانشگاه تبریز	۴۰	۶/۷	۳۲	اهواز	۱	۰/۲
۱۴	دانشگاه شاهد	۲۳	۳/۹	۳۳	دانشگاه تربیت معلم کرج	۱	۰/۲
۱۵	دانشگاه آزاد بابل	۶	۱	۳۴	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۰	۱/۷
۱۶	دانشگاه تربیت معلم آذربایجان	۳۱	۵/۲	۳۵	دانشگاه فردوسی مشهد	۸۰	۱۳/۴
۱۷	دانشگاه شیراز	۹۴	۱۵/۸	۳۶	دانشگاه تربیت مدرس	۲	۰/۳
۱۸	دانشگاه آزاد شیروان	۲	۰/۳	۳۷	سایر	۶۱	۹/۴۷
۱۹	دانشگاه امام رضا (ع)	۲۱	۳/۵		جمع	۶۴۴	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده شد، پاسخگویان در بیش از ۳۶ واحد دانشگاهی مشغول به تحصیل بوده و با آن فارغ‌التحصیل شده‌اند. این تنوع در دانشگاه‌های محل تحصیل به احتمال زیاد در دیدگاه پاسخگویان تأثیرگذار است، براین اساس نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند از جامعیت بیش‌تری برخوردار باشد.

جدول ۳. توزیع فراوانی محل خدمت پاسخگویان (اعضای هیأت علمی و کتابداران)

ردیف	محل خدمت	فراوانی	درصد فراوانی	ردیف	محل خدمت	فراوانی	درصد فراوانی
۱	آستان قدس	۷	۲/۵	۳۶	کتابخانه عمومی	۱	۰/۱۶
۲	آموزش و پرورش	۱	۰/۱۶	۳۷	کتابخانه عمومی تنکابن	۱	۰/۱۶
۳	اداره کل کتابخانه‌های عمومی	۱	۰/۱۶	۳۸	کتابخانه عمومی خلخال	۶	۳/۹
۴	استانداری اصفهان	۱	۰/۱۶	۳۹	کتابخانه عمومی نوشهر	۱	۰/۱۶
۵	دانشگاه اصفهان	۳	۱/۹	۴۰	دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	۲	۱/۳
۶	اصفهان کتابخانه مرکزی شهرداری	۱	۰/۱۶	۴۱	دانشگاه شهید چمران اهواز	۱	۰/۱۶
۷	بنیاد دائرة المعارف	۱	۰/۱۶	۴۲	دانشگاه ایلام	۱	۱/۶
۸	بانک ملت	۱	۰/۱۶	۴۳	دانشگاه تبریز	۲	۱/۳
۹	بیمارستان دکتر معیری تهران	۱	۰/۱۶	۴۴	دانشگاه آزاد همدان	۱	۰/۱۶
۱۰	بیمارستان شریعی اصفهان	۱	۰/۱۶	۴۵	دانشگاه آزاد	۱	۰/۱۶
۱۱	بیمارستان فاطمه الزهرا (س)	۱	۰/۱۶	۴۶	دانشگاه آزاد واحد شهر ری	۱	۰/۱۶
۱۲	پارک علم و فن آوری اطلاعات تبریز	۱	۰/۱۶	۴۷	دانشکده علوم قرآنی	۱	۰/۱۶
۱۳	پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات	۱	۰/۱۶	۴۸	دانشگاه اصفهان کتابخانه	۱	۰/۱۶
۱۴	دانشگاه پیام نور	۲	۱/۳	۴۹	دانشگاه بیرجند	۵	۳/۲
۱۵	پتروشیمی اروند	۱	۰/۱۶	۵۰	دانشگاه شیراز	۴	۲/۶
۱۶	تأمین اجتماعی	۱	۰/۱۶	۵۱	دانشگاه رازی	۱	۰/۱۶

جدول ۳. (ادامه)

ردیف	محل خدمت	فردانی	درصد فردانی	ردیف	محل خدمت	فردانی	درصد فردانی
۱۷	دانشگاه تربیت معلم تهران	۲	۱/۳	۵۲	دانشگاه تهران	۲	۱/۳
۱۸	دانشگاه تربیت معلم آذربایجان	۳	۱/۹	۵۳	دانشگاه شاهد	۱	۰/۱۶
۱۹	دانشگاه تربیت مدرس تهران	۱	۰/۱۶	۵۴	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱	۰/۱۶
۲۰	دانشگاه تهران	۱	۰/۱۶	۵۵	دانشگاه شهید بهشتی	۱	۰/۱۶
۲۱	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۱	۰/۱۶	۵۶	سازمان کار و امور اجتماعی	۱	۰/۱۶
۲۲	دانشکده علوم قرآنی	۳	۱/۹	۵۷	ساری	۱	۰/۱۶
۲۳	دانشگاه آزاد مشهد	۱۳	۸/۴	۵۸	شیراز کتابخانه منطقه‌ای شیراز	۶	۳/۹
۲۴	دانشگاه امام رضا			۵۹	نلمچه	۱	۰/۱۶
۲۵	دانشگاه تهران کتابخانه مرکزی	۱	۰/۱۶	۶۰	شهرداری	۱	۰/۱۶
۲۶	دانشگاه شیراز کتابخانه مرکزی	۱	۰/۱۶	۶۱	کتابخانه شرکت	۱	۰/۱۶
۲۷	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۱	۰/۱۶	۶۲	کتابخانه سازمان زمین‌شناسی	۱	۰/۱۶
۲۸	دانشگاه فردوسی	۱۴	۹	۶۳	کتابخانه ملی	۲	۱/۳
۲۹	دانشگاه تربیت معلم تهران	۴	۲/۶	۶۴	مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی	۱	۰/۱۶
۳۰	دفتر تبلیغات اسلامی مشهد	۱	۰/۱۶	۶۵	مؤسسه امام خمینی قم	۱	۰/۱۶
۳۱	سازمان آب	۴	۲/۶	۶۶	نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	۱	۰/۱۶
۳۲	سازمان انرژی اتمی ایران	۱	۰/۱۶	۶۷	هندیجان	۱	۰/۱۶
۳۳	شرکت خصوصی	۱	۰/۱۶	۶۸	هواتیروز	۱	۰/۱۶
۳۴	کتابخانه بانک	۱	۰/۱۶	۶۹	سایر	۲۱	۱۳/۵
۳۵	کتابخانه تخصصی امیرالمؤمنین	۱	۰/۱۶		جمع	۱۵۴	۱۰۰

جدول ۳ نشان می‌دهد که تعداد ۱۵۶ نفر از پاسخگویان شاغل در بیش از ۶۹ واحد مختلف سازمانی مشغول به خدمت هستند که تنوع واحد شغلی به وضوح قابل مشاهده است. ۹۴ نفر از شاغلان (۶۱/۰۴ درصد) در دانشگاه‌ها و ۹ نفر (۵/۹ درصد) در کتابخانه‌های عمومی و ۵۳ نفر (۳۳/۰۶ درصد) یا در سازمان‌های دیگر مشغول به خدمت بوده و یا محل خدمت خود را مشخص نکرده بودند.

پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان داد که به طور کلی بیش از ۷۷ درصد از پاسخگویان با تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی موافق هستند. به طور جزئی‌تر، این میزان موافقت حتی در درون گروه‌های آزموده‌ها مشهود بود، به طوری که بیش از ۷۶ درصد اعضای هیأت علمی، ۷۳ درصد کتابداران و ۸۴ درصد دانشجویان با تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی موافق بودند. هم‌چنین میزان اهمیت تغییر نام رشته از نظر پاسخگویان مورد بررسی قرار گرفت که ۸۱/۵ درصد از پاسخگویان تغییر نام را «بسیار مهم» دانسته‌اند. در پاسخ به پرسش دوم پژوهش، بررسی نام‌های پیشنهادی، نشان داد، بیش از ۱۲۷ نام توسط پاسخ‌دهندگان پیشنهاد شده است که در جدول ۴ به ترتیب اولویت‌های اول، دوم و سوم مورد توجه پاسخگویان آمده است. این نتایج در واقع نشان‌دهنده نوعی تعدد، تکرار و اختلاف دیدگاه در نام‌گذاری رشته است. این نوع تنوع و تکرار احتمالاً حاصل دریافت‌ها و پنداشت‌های متفاوت و متفرق پاسخگویان از تعریف، وظایف، کارکردها و حیطه عملکردی رشته است. بنابر این، تغییر نام رشته به‌طور منطقی تابع تعیین رویکردها، تعریف و مشخص ساختن حد و حدود و حیطه عملکردی در سازمان و ساخت اجتماعی و علمی جامعه هدف است. به منظور دستیابی به نوعی اجماع، در جدول ۵، ده نام پربسامد پیشنهادی اعضای هیأت علمی، کتابداران و دانشجویان به همراه معادل انگلیسی آنها ارائه شده است.

جدول ۴. نام‌های جایگزینی پیشنهادی پاسخگویان برای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی

رتبه	اولویت اول	درصد فراوانی	رتبه	اولویت دوم	درصد فراوانی	رتبه	اولویت سوم	درصد فراوانی
۱	مدیریت اطلاعات	۲۹	۱	مدیریت اطلاعات	۱۶/۵	۱	مدیریت اطلاعات	۱۱/۶
۲	مدیریت اطلاع‌رسانی	۷	۲	مدیریت دانش	۱۲/۹	۲	مدیریت دانش	۱۰/۶

جدول ۲. (ادامه)

ردیف	آزوبین	درصد فراوانی	آزوبین	درصد فراوانی	آزوبین	درصد فراوانی
۳	مدیریت دانش	۶/۴	مدیریت اطلاع‌رسانی	۶/۱	اطلاع‌رسانی	۷
۴	مهندسی اطلاعات	۶/۲	مهندسی اطلاعات	۵/۸	مهندسی اطلاعات	۶
۵	علوم اطلاع‌رسانی	۲/۳	مهندسی دانش	۵/۳	دانش شناسی	۵/۵
۶	اطلاع‌رسانی	۳/۵	اطلاع‌رسانی	۳/۹	علوم اطلاع‌رسانی	۴/۵
۷	مهندسی اطلاع‌رسانی	۳/۵	علم اطلاعات	۳/۶	علم اطلاعات	۴/۵
۸	مهندسی دانش	۳/۳	مهندسی اطلاع‌رسانی	۳/۳	مدیریت اطلاع‌رسانی	۴
۹	مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۲/۳	دانش شناسی	۳	فن‌آوری اطلاعات	۳
۱۰	دانش شناسی	۲/۱	علوم اطلاع‌رسانی	۲/۸	مدیریت کتابداری و اطلاع‌رسانی	۲/۵
۱۱	IT پزشکی	۱/۸	فن‌آوری اطلاعات	۲/۸	اطلاع‌رسانی پزشکی	۲/۵
۱۲	علم اطلاعات	۱/۶	مدیریت دانش و اطلاع‌رسانی	۲/۲	مهندسی دانش	۲
۱۳	مهندسی IS	۱/۶	مهندسی ISI	۱/۷	مهندسی و فن‌آوری اطلاعات	۲
۱۴	فن‌آوری اطلاعات	۱/۴	مدیریت اطلاعات پزشکی	۱/۷	تکنولوژی اطلاعات	۱/۵
۱۵	علوم کتابداری و مدیریت اطلاعات	۱/۲	علم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱/۴	مدیریت دانش و اطلاع‌رسانی	۱/۵
۱۶	مدیریت دانش و اطلاعات	۱	مدیریت اطلاعات و کتابداری	۱/۱	علم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱/۵
۱۷	مدیریت اطلاعات و فن‌آوری	۱	مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۱/۱	مهندسی اطلاع‌رسانی	۱/۵
۱۸	تکنولوژی اطلاعات	۰/۸	فن‌آوری اطلاع‌رسانی	۱/۱	مدیریت دانش و اطلاعات	۱/۵
۱۹	مدیریت اطلاعات و کتابداری	۰/۸	تکنولوژی اطلاعات	۰/۸	مهندسی IT	۱/۵

جدول ۴. (ادامه)

ردیف	آبجود	درصد فراوانی	آبجود	درصد فراوانی	آبجود	درصد فراوانی
۲۰	علم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰/۸	مدیریت کتابخانه	۰/۸	فن‌آوری اطلاعات پزشکی	۱/۵
۲۱	علوم اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۰/۸	مدیریت دانش و اطلاعات	۰/۸	علم اطلاعات و کتابداری	۱
۲۲	مدیریت اطلاعات و کتابخانه	۰/۸	IT پزشکی	۰/۸	علم اطلاعات و ارتباطات	۱
۲۳	فناوری اطلاع‌رسانی	۰/۸	اطلاع‌رسانی پزشکی	۰/۸	مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۱
۲۴	مدیریت اطلاعات پزشکی	۰/۸	علوم اطلاعات و کتابخانه	۰/۸	مهندسی انفورماتیک و اطلاعات	۱
۲۵	اطلاع‌رسانی پزشکی	۰/۸	مدیریت فن‌آوری اطلاع‌رسانی	۰/۸	مدیریت اطلاعات و منابع	۱
۲۶	مدیریت دانش و اطلاع‌رسانی	۰/۱۶	مدیریت دانش و کتابداری	۰/۱۶	علم اطلاع‌رسانی	۰/۱۵
۲۷	علم اطلاعات و کتابداری	۰/۱۶	دانش شناسی و اطلاع‌رسانی	۰/۱۶	مدیریت کتابخانه	۰/۱۵
۲۸	مدیریت دانش و کتابداری	۰/۱۶	علوم اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۰/۱۶	اطلاعات و ارتباطات علمی	۰/۱۵
۲۹	مدیریت فن‌آوری اطلاعات	۰/۱۶	مدیریت اطلاعات و مراکز اطلاع‌رسانی	۰/۱۶	مدیریت فن‌آوری اطلاع‌رسانی	۰/۱۵
۳۰	فن‌آوری اطلاعات پزشکی	۰/۱۶	فن‌آوری دانش و اطلاعات	۰/۱۶	ارتباطات	۰/۱۵
۳۱	متخصص اطلاع‌رسانی	۰/۱۶	مدیریت فناوری اطلاعات	۰/۱۶	علوم کتابداری و مدیریت اطلاعات	۰/۱۵
۳۲	علوم بازیابی و اشاعه اطلاعات	۱/۰۴	مهندسی سازماندهی اطلاعات	۰/۱۶	علم اطلاع‌شناسی و اطلاع‌رسانی	۰/۱۵
۳۳	اطلاع‌شناسی	۰/۱۴	فن‌آوری اطلاعات پزشکی	۰/۱۶	علوم اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۰/۱۵
۳۴	دانش شناسی و اطلاع‌رسانی	۰/۱۴	مطالعات اطلاعات و ارتباطات	۰/۱۶	کتابداری و مطالعه علم اطلاعات	۰/۱۵

جدول ۴. (ادامه)

ردیف	آبجود اول	درصد فراوانی	آبجود دوم	درصد فراوانی	آبجود سوم	درصد فراوانی
۳۵	علوم اطلاع‌رسانی و مدیریت	۰/۴	علوم اطلاع‌رسانی و مدیریت دانش	۰/۴	فن‌آوری اطلاع‌رسانی	۰/۵
۳۶	اطلاعات	۰/۴	مهندسی و فن‌آوری اطلاعات	۰/۴	علوم اطلاع‌رسانی و مدیریت اطلاعات	۰/۵
۳۷	مدیریت کابرداری و اطلاع‌رسانی	۰/۴	متخصص اطلاعات و منابع	۰/۴	مهندسی کتابخانه	۰/۵
۳۸	مهندسی و فن‌آوری اطلاعات	۰/۴	علوم بازیابی و اشاعه اطلاعات	۰/۳	فن‌آوری دانش و اطلاع‌رسانی	۰/۵
۳۹	مشاوره اطلاعات	۰/۴	کابرداری و فن‌آوری اطلاعات	۰/۳	مدیریت فن‌آوری و اطلاعات	۰/۵
۴۰	مهندسی فن‌آوری	۰/۴	دانش‌ورزی	۰/۳	دانش‌رسانی	۰/۵
۴۱	علم ذخیره و بازیابی اطلاعات	۰/۲	علم ارتباطات و اطلاع‌رسانی	۰/۳	IT پزشکی	۰/۵
۴۲	مدیریت محتوا	۰/۴	مدیریت کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی	۰/۳	مدیریت اطلاعات پزشکی	۰/۵
۴۳	علم ارتباطات و اطلاع‌رسانی	۰/۴	علم اطلاعات و کابرداری	۰/۳	بهره‌برداري اطلاعات	۰/۵
۴۴	کابرداری و فن‌آوری اطلاعات	۰/۲	علوم کابرداری	۰/۳	مطالعات اطلاعات	۰/۵
۴۵	مهندسی اطلاعات و ارتباطات	۰/۲	کتابخانه‌های مجازی و دیجیتال	۰/۳	بازیابی اطلاعات	۰/۵
۴۶	مهندسی تکنولوژی و اطلاعات	۰/۲	کارشناسی اطلاعات	۰/۳	مدیریت اطلاع‌رسانی و علم کابرداری	۰/۵
۴۷	علم ارتباطات و اطلاع‌رسانی	۰/۲	مطالعات کابرداری و اطلاع‌رسانی	۰/۳	فن‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای	۰/۵
۴۸	مدیریت کابرداری و اطلاع‌رسانی	۰/۲	مطالعات علمی	۰/۳	مهندسی الکترونیک	۰/۵
۴۹	مهندسی و فن‌آوری اطلاعات	۰/۲	مهندسی اطلاعات و دانش‌شناسی	۰/۳	پردازش اطلاعات	۰/۵

جدول ۴. (ادامه)

ردیف	اولویت اول	درصد فراوانی	اولویت دوم	درصد فراوانی	اولویت سوم	درصد فراوانی
۵۰	مشاوره اطلاعات	۰/۲	مدیریت منابع اطلاعاتی	۰/۳	مدیریت فرهنگی	۰/۵
۵۱	مهندسی فن‌آوری	۰/۲	مهندسی معماری اطلاعات	۰/۳	دانش و اطلاع‌رسانی	۰/۵
۵۲	علم ذخیره و بازیابی اطلاعات	۰/۲	فن‌آوری اطلاعات و مدیریت دانش	۰/۳	متخصص اطلاعات	۰/۵
۵۳	کتابداری و فن‌آوری اطلاعات	۰/۲	علوم اطلاع‌رسانی و بازیابی اطلاعات	۰/۳	متخصص اطلاع‌رسانی	۰/۵
۵۴	مهندسی تکنولوژی و اطلاعات	۰/۲	مدیریت کتابداری و اطلاع‌رسانی	۰/۳	تکنولوژی اطلاع‌رسانی	۰/۵
۵۵	مدیریت کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی	۰/۲	اطلاعات پزشکی	۰/۳	مدیریت تکنولوژی	۰/۵
۵۶	مدیریت منابع کتابخانه‌ای	۰/۲	مهندسی اطلاعات پزشکی	۰/۳	علوم رسانه‌ای	۰/۵
۵۷	بازیابی اطلاعات	۰/۲	اطلاع‌رسانی و مشاوره اطلاعات	۰/۳	مدیریت پژوهش	۰/۵
۵۸	علوم اطلاعات و کتابخانه	۰/۲	مطالعات اطلاعات	۰/۳	مدیریت تکنولوژی و فن‌آوری اطلاعات	۰/۵
۵۹	علوم ارتباطات و اطلاع‌رسانی	۰/۲	مدیریت اطلاع‌رسانی و علم کتابداری	۰/۳	اطلاع‌رسانی و اطلاعات	۰/۵
۶۰	اطلاع‌شناسی و کتابداری	۰/۲	فن‌آوری اطلاع‌رسانی و کتابداری	۰/۳	مدیریت علوم	۰/۵
۶۱	فرهنگ اطلاعات و ارتباطات	۰/۲	مدیریت مراکز اطلاع‌رسانی	۰/۳	علوم فن‌آوری و اطلاع‌رسانی	۰/۵
۶۲	مهندسی دانش و اطلاع‌رسانی	۰/۲	علوم اطلاعات و پژوهش	۰/۳		
۶۳	ارتباطات	۰/۲	مهندسی دانش و فن‌آوری	۰/۳		
۶۴	فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات	۰/۲	علوم شناخت دانش	۰/۳		

جدول ۴. (ادامه)

ردیف	اولویت اول	درصد فراوانی	اولویت دوم	درصد فراوانی	اولویت سوم	درصد فراوانی
۶۵	مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی	۰/۲	متخصص اطلاعات	۰/۳	-	-
۶۶	مدیریت اطلاعات و اسناد	۰/۲	مهندسی منابع	۰/۳	-	-
۶۷	مدیریت اطلاعات و مراکز اطلاع‌رسانی	۰/۲	مدیریت تکنولوژی	۰/۳	-	-
۶۸	علوم اطلاع‌رسانی و بازیابی اطلاعات	۰/۲	علوم و تکنولوژی	۰/۳	-	-
۶۹	مشاور اطلاعاتی	۰/۲	مدیریت دانش و اطلاعات	۰/۳	-	-
۷۰	مهندسی کتابخانه	۰/۲	مدیریت اطلاعات و منابع	۰/۳	-	-
۷۱	دانش و فرهنگ	۰/۲	مدیریت اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی	۰/۳	-	-
۷۲	مهندسی اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۰/۲	مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی	۰/۳	-	-
۷۳	سازماندهی دانش	۰/۲	مهندسی فناوری	۰/۳	-	-
۷۴	علوم کتابخانه و اطلاع‌رسانی	۰/۲	مدیریت تکنولوژی و فناوری اطلاعات	۰/۳	-	-
۷۵	متخصص کتابخانه	۰/۲	مدیریت خدمات	۰/۳	-	-
۷۶	مهندسی کتاب	۰/۲	علوم و فناوری اطلاعات	۰/۳	-	-
۷۷	مهندسی اطلاعات پزشکی	۰/۲	اطلاع‌رسانی دانشیاری	۰/۳	-	-
۷۸	مدیریت اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها	۰/۲	اطلاع‌رسانی نوین	۰/۳	-	-
۷۹	مهندسی فناوری اطلاعات	۰/۲	سازماندهی اطلاعات	۰/۳	-	-
۸۰	مدیریت اطلاعات و منابع الکترونیکی	۰/۲	-	-	-	-

جدول ۴. (ادامه)

ردیف	اولویت اول	درصد فراوانی	اولویت دوم	درصد فراوانی	اولویت سوم	درصد فراوانی
۸۱	مهندسی اطلاعات و علم کتابداری	۰/۲	-	-	-	-
۸۲	رشته مطالعات کتابداری، اطلاع‌رسانی و آرشیوی	۰/۲	-	-	-	-

جدول ۵. ده نام پرسیامد اعضای هیأت علمی، کتابداران و دانشجویان

ردیف	ده اولویت پیشنهادی اعضای هیأت علمی	درصد فراوانی	ده اولویت پیشنهادی کتابداران	درصد فراوانی	ده اولویت پیشنهادی دانشجویان	درصد فراوانی
۱	مدیریت اطلاعات Information Management	۱۸/۵	مدیریت اطلاعات Information Management	۲۲/۵	مدیریت اطلاعات Information Management	۲۵
۲	علم اطلاعات Information Science	۱۴/۸	مهندسی اطلاعات Information Engineering	۱۰	مدیریت اطلاع‌رسانی Information science Management	۶/۹
۳	مدیریت اطلاعات و مراکز اطلاع‌رسانی Information center Management	۷/۴	اطلاع‌رسانی Information Service	۱۰	مهندسی اطلاعات Information Engineering	۶/۳
۴	سازماندهی اطلاعات Information Organization	۳/۷	مدیریت دانش Knowledge Management	۵	مهندسی دانش Knowledge Engineering	۳/۱
۵	مدیریت دانش و اطلاعات Knowledge and Information Management	۷/۴	دانش‌شناسی Universology	۵	مهندسی اطلاع‌رسانی Information science Engineering	۲/۹

جدول ۵. (ادامه)

ردیف	ده اولویت پیشنهادی اعضای هیأت علمی	درصد فراوانی	ده اولویت پیشنهادی کتابداران	درصد فراوانی	ده اولویت پیشنهادی دانشجویان	درصد فراوانی
۶	علوم اطلاع‌رسانی Information Sciences	۳/۷	فناوری اطلاعات Information Technology	۵	علوم اطلاع‌رسانی Information Sciences	۳/۲
۷	مهندسی اطلاعات Information Engineering	۳/۷	مهندسی اطلاع‌رسانی Information science Engineering	۵	اطلاع‌رسانی Information Science	۳/۲
۸	مدیریت دانش Knowledge Management	۳/۷	مطالعات اطلاعات و ارتباطات Information and Communication studies	۵	مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی Information Management	۱/۷
۹	فناوری اطلاعات Information Technology	۳/۷	دانش ورزی Knowledge worker	۲/۵	IT پزشکی	۱/۷
۱۰	مدیریت کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی Library and information center Management	۳/۷	مدیریت اطلاعات و کتابداری Librarianship and information Management	۲/۵	مهندسی ISI ISI Engineering	۱/۵

همان‌طوری که مشاهده می‌شود «مدیریت اطلاعات»، اولی‌ترین و پربسامدترین نام پیشنهاد شده است که مورد توجه هر سه گروه پاسخگویان قرار گرفته است. این عنوانی است که توجه زیادی را در دو دهه گذشته هم در سطح دانشکده‌های کتابداری و هم در متون تخصصی به خود جلب کرده است. به نظر می‌رسد که جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران نیز تحت تأثیر متون تخصصی و نیز تحولاتی که در کشورهای پیشرفته در گرایش به عنوان «مدیریت اطلاعات» قرار گرفته این نام را ترجیح می‌دهد. اما پرسشی که در این‌جا مطرح می‌شود، آن است که آیا پاسخگویان احتمالاً به بار امنیتی این نام در درون جامعه ایرانی که به گونه‌ای ممکن است نام وزارت اطلاعات و اداره اطلاعات را به ذهن متبادر کند اندیشیده‌اند؟ به همین دلیل، شاید به کار

بردن این نام به شکل مستقل مناسب نباشد بلکه لازم است آن را با نام دیگری همراه کرد تا این تداعی به وجود نیاید. مثلاً «مدیریت اطلاعات و دانش» یا «مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی» و «مدیریت اطلاعات و خدمات کتابخانه‌ای» و مانند آنها مناسب‌تر باشد.

در پاسخ به پرسش سوم پژوهش دلایل پاسخگویان برای تغییر نام رشته نیز مورد بررسی قرار گرفت که عمده دلایل توجیهی آنان به شرح ذیل است:

۱. تغییر نام متناسب با تغییر محتوای آموزشی باشد.
۲. گرایش‌های مختلف از جمله مدیریت اطلاعات، اطلاع‌رسانی و مانند آنها به وجود آید؛
۳. نام کنونی جالب نیست و تداعی آن در جامعه ضعیف است.
۴. در وظایف و عملکرد کتابخانه‌ها با توجه به روند الکترونیکی شدن منابع تغییر به وجود آمده است.

۵. عنوان رشته گویای چستی و ماهیت واقعی رشته نیست.

۶. به منظور تغییر ذهنیت جامعه نسبت به رشته و کارکردهای آن باید این نام را تغییر داد. به منظور دستیابی به برداشتها و تحلیل‌های پاسخگویان و در نتیجه تسهیل تصمیم‌گیری برای متولیان امر در سطحی عمیق‌تر دلایل و استدلال‌های پاسخگویان برای انتخاب برخی از نام‌های پیشنهادی در جدول ۶ ارائه شده است. این اطلاعات بر مبنای پاسخ‌های جامعه پژوهش به پرسش‌های مطرح در پرسشنامه به دست آمده است.

جدول ۶ دلایل و استدلال‌های پاسخگویان برای انتخاب برخی از نام‌های پیشنهادی

ردیف	نام پیشنهادی رشته	دلایل و توجیهات منطقی پاسخگویان
۱	مدیریت اطلاعات	اهمیت امر اطلاع‌رسانی - متخصصان این رشته به عنوان متولیان اطلاع‌رسانی - تحت پوشش قرار دادن فرآیند اطلاعات - مورد مطالعه قرار دادن مباحث مدیریتی حوزه - در بر گرفتن فرآیندهای مختلف فراهم‌آوری، ذخیره و بازیابی، اشاعه و توزیع اطلاعات به عنوان رکن‌های اصلی رشته و مکمل فرآیندهای مدیریت اطلاعات - ایجاد وضعیت خوب و مناسب برای رشته - مورد توجه قرار دادن جنبه‌های مدیریتی رشته - اطلاعات دارای بار اهمیت بیش‌تر - تقدم کلمه اطلاعات بر کتابداری - جامعیت کلمه اطلاعات برای دربرگیری مهارت‌های کنونی و مشاغل فعلی کتابداران حال و آینده مدیریت اطلاعات به عنوان کارکردهای کتابداران امروزی - نو بودن و بر طرف‌کننده برخی ابهامات - توجه به بحث مدیریتی رشته - مدیریت به عنوان ابزاری برای سازماندهی علم اطلاعات - گویا بودن نقش کتابدار - جذابیت ظاهری - ایجاد صنف رشته‌ای - بازار کار بهتر - وجهه رشته - به خاطر کارهای مدیریتی کتابداران در کتابخانه‌ها -

جدول ۶. (ادامه)

ردیف	نام پیشنهادی رشته	دلایل و توجیحات منطقی پاسخگویان
۱	مدیریت اطلاعات	به لحاظ درگیری رشته با سازماندهی اطلاعات - چرخش اساسی ذهنیت کلی جامعه نسبت به قابلیت‌های کتابداران با توجه به تغییر نام به مدیریت - نقش مدیریتی کتابداران، به عنوان مدیریت انواع منابع اطلاعاتی و مدیریت مراکز اطلاع‌رسانی - عدم وجود واژه کتابداری در ابتدای نام به دلیل عدم وجود دیدگاهی مبتنی بر واقعیت در جامعه - با مسمی‌تر بودن عنوان مدیریت اطلاعات - سازگاری بیش‌تر مدیریت با رشته - تغییر ماهیت خدمات کتابخانه‌ای جامعیت داشتن بیان ماهیت رشته در یک شکل بهتر - دربرگیرنده حوزه وسیع - سروکار داشتن با مدیریت و سازماندهی اطلاعات - تغییر دید و نگرش و جامعه به رشته - مدیریت اطلاعات و دانش توسط کتابداران - نشان‌دهنده فعالیت‌های رشته - تأثیرگذاری در نگاه جامعه - مدیریت همه اطلاعات موجود در کتابخانه - مدیریت اطلاعات به عنوان کارکرد اصلی کتابداران - ماهیت میان رشته‌ای بودن و التزام مدیریت صحیح اطلاعات و دانش.
۲	مدیریت اطلاع‌رسانی	تغییر کارکرد کتابخانه‌ها به اطلاع‌رسانی.
۳	مدیریت دانش	درگیر بودن رشته با دانش - کاربردی بودن دانش - جایگزینی دانش به جای اطلاعات و در واقع کارکرد کتابخانه‌ها مدیریت و سازماندهی - بسیاری از متخصصان جامعه‌شناسی و علوم ارتباطات معتقدند جوامع انسانی از مرحله «جامعه اطلاعاتی» به سوی جامعه دانشی و یا معرفتی در حال انتقال هستند. شاید با ترکیب مدیریت دانش با کتابداری به روزتر و دقیق‌تر باشد است.
۴	مهندسی اطلاعات	به لحاظ استفاده از کتابخانه دیجیتال و مجازی - سروکار داشتن با علوم کامپیوتر و نرم‌افزارها.
۵	علوم اطلاع‌رسانی	همخوانی با مسائل روز - پوشش درستی برای رشته - نشان‌دهنده ماهیت رشته - انعکاس‌دهنده فعالیت امروزی کتابداران - تغییر در محمل‌های اطلاعاتی و نظریه‌های اطلاعاتی - تغییر و دگرگونی در ماهیت رشته - توجه به نیازهای آینده رشته.
۶	دانش‌شناسی	با مسمی بودن - حالت وام‌گیری خود کم‌بینانه از رشته‌های دیگر ندارد - متناسب با نام دیگر کشورهاست - به لحاظ ارتباط بیشتر دانش با رشته کتابداری.
۸	اطلاع‌رسانی	ترجمه مناسب، عامه فهم، خاصه پسند برای رشته - عنوانی کاملاً جامع به لحاظ پوشش قرار دادن مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش و مهندسی اطلاعات.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

۱. عوامل جمعیت‌شناختی مانند: سن، جنسیت، شغل، تجربه و مدرک تحصیلی بر نگرش پاسخگویان در موافقت با عدم موافقت با تغییر نام رشته مؤثر است.
به منظور بررسی تأثیر جنسیت بر میزان موافقت و عدم موافقت بودن تغییر نام رشته از کای اسکور استفاده گردید. نتایج حاصله نشان داد که جنسیت بر میزان موافقت و عدم موافقت تغییر نام رشته تأثیر معنادار دارد. یعنی زنان با میانگین ۷۸۷/۸۷ در مقایسه با مردان با میانگین ۷۳۳/۷۳ بیشتر موافق تغییر نام رشته بودند.
هم‌چنین برای بررسی تأثیرگذاری متغیرهای سن، شغل، تجربه و مدرک تحصیلی بر میزان موافقت با عدم موافقت با تغییر نام رشته نیز از کای اسکور استفاده گردید. نتایج آزمون نشان داد که:

متغیرهای شغل و سن و سابقه کار بر میزان موافقت و عدم موافقت با تغییر نام رشته تأثیر معناداری دارد. یعنی این‌که عوامل یاد شده فوق بر میزان تغییر نام رشته تأثیر داشته است. به عنوان نمونه گروه سنی ۲۰-۳۰ سال با میانگین ۷۹۶ بیش‌تر و گروه سنی ۵۱ به بالا با میانگین ۵۳/۵۳ کمتر از گروه‌های سنی دیگر موافق تغییر نام رشته بودند. اما همان‌طوری که در جدول ۷ مشاهده می‌شود مدرک تحصیلی از نظر آماری هیچ تأثیری بر موافقت و عدم موافقت تغییر نام رشته نداشته است. نتایج آماری در جدول زیر قابل مشاهده است:

جدول شماره ۷. نتایج آزمون‌های آماری تأثیر عوامل جمعیت‌شناختی بر موافقت با عدم موافقت با تغییر نام رشته

معنی‌داری	df	Chi-square	متغیرها
۰/۰۰۱	۲	۱۶/۲۱	شغل
۰/۰۰۱	۳	۲۹/۸۷	سن
۰/۳۷۹	۲	۱/۹۳	مقطع تحصیلی
۰/۰۰۱	۵	۵۱/۵۸	سابقه کار
۰/۰۰۱	۱	۱۲/۹۸۷	جنسیت

۲. عوامل جمعیت‌شناختی سن، جنسیت، شغل و تجربه و مدرک تحصیلی بر نگرش پاسخگویان در تعیین نام پیشنهادی مؤثر است.
برای آزمون این فرضیه نیز از آزمون کای اسکور استفاده شد. برای این‌که شرایط انجام آزمون کای فراهم شود، ابتدا اسامی پیشنهادی در قالب هفت گروه همگن

دسته‌بندی شدند. سپس تأثیر عوامل جمعیت‌شناختی بر انتخاب نام‌های پیشنهادی، مورد آزمون قرار گرفت. نتایج آزمون که در جدول ۷ ارائه شده است نشان داد که متغیرهای جمعیت‌شناختی جنسیت، مدرک تحصیلی، شغل، سن و سابقه کار بر انتخاب نام تأثیر معناداری داشته است به طوری که بیش تر زنان مشتاق نام مهندسی اطلاعات بوده‌اند و در مقابل نام علوم اطلاع‌رسانی در میان مردان طرفدار بیش تری دارد. دانشجویان دوره کارشناسی و دارندگان مدرک لیسانس در مقایسه با مقاطع بالاتر هواخواه نام مهندسی اطلاعات هستند؛ در میان گروه‌های شغلی نیز دانشجویان بیش تر طرفدار این نام بوده‌اند. اعضای هیأت علمی بیش تر از سایر گروه‌ها بر نام مدیریت اطلاعات تأکید داشته‌اند. در میان گروه‌های سنی نیز نام مهندسی اطلاعات جوان پسنندتر بوده است.

جدول ۸ آزمون استقلال به منظور بررسی تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی در انتخاب

نام‌های پیشنهادی

متغیرها	Value	df	معنی داری
جنسیت	۱۶/۶۳۶	۶	۰/۰۱۱
مدرک تحصیلی	۵۷/۲۵۶	۱۲	۰/۰۰۱
شغل	۲۴/۲۴۲	۴	۰/۰۰۵
سن	۴۰/۳۷۹	۱۸	۰/۰۰۲
سابقه کار	۶۱/۲۴۴	۳۰	۰/۰۰۱

تحلیل یافته‌ها و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که پیش تر اشاره شد، در دهه‌های بعد که تغییرات و تحولات چشم‌گیری در این حوزه صورت گرفت، بحث تغییر رشته همواره یکی از دغدغه‌های جامعه علمی، دانشجویان و حرفه‌مندان این حوزه بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد بخش قابل توجهی از جامعه کتابداری ایران نه تنها خواهان تغییر نام رشته است بلکه خواهان تغییرات جدی در محتوی برنامه‌های آموزشی رشته نیز هست. نظیر این رویکرد، همان‌گونه که مرور نوشتارها نشان داد، در برخی کشورهای دیگر نیز وجود داشته است. بسیاری از کشورهای دیگر هم نه تنها نام رشته کتابداری را تغییر داده‌اند بلکه محتوای برنامه‌های آموزشی را نیز تغییر داده‌اند که طبیعتاً تغییر نگرش داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها را در پی داشته است.

نکته اصلی که در این پژوهش به‌طور خاص نشان داده شد، این است که اکثریت جامعه کتابداری ایران با تغییر نام رشته موافق است. هرچند نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان

داد که برخی از عوامل جمعیت‌شناختی مانند سن، جنسیت و سابقه کار در نگرش جامعه کتابداری برای تغییر نام رشته مؤثر است، اما این تأثیر در میزان نسبت موافقت در بین گروه‌های مختلف است. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که اکثریت جامعه علمی کتابداری در گروه‌های مختلف جمعیت‌شناختی با تغییر نام موافق هستند. بنابراین می‌توان ادعا کرد که دغدغه تغییر نام در سطح تمامی اعضای جامعه کتابداری برآیند نوعی اجماع و تفکر منطقی است. در واقع جامعه کتابداری کشور با چالشی هویتی مواجه است و از سر دلسوزی از این بابت رنج می‌برد، لذا لازم است متولیان امر مثل کمیته برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری یا سایر نهادهای متولی از جمله انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران به‌طور جدی به حل مسأله همت گمارند؛ هرگونه بی‌توجهی و یا تعللی که قریب چهل سال به طول انجامیده است، چالش را عمیق‌تر و ممانعی برای اعتلای رشته و حرفه خواهد بود.

نکته قابل تأمل در این پژوهش، پراکندگی نام‌های پیشنهادی از سوی جامعه کتابداری ایران است. علی‌رغم این‌که بیش از ۵۰ سال از آموزش رسمی کتابداری در ایران می‌گذرد ولی ظاهراً وحدت و اجماع بر سر یک نام واحد وجود ندارد. این پراکندگی پرسش‌هایی را به ذهن متبادر می‌کند: چرا پس از چند دهه آموزش کتابداری در ایران این همه تکثر در نام‌های مورد نظر افراد و گروه‌های مختلف وجود دارد؟ آیا رشته‌های علمی و دانشگاهی دیگر نیز دچار چنین تکثر و تفرقی بر سر نام هستند؟ آیا ماهیت محتوایی رشته ایجاب می‌کند که اعضای هیأت علمی، کتابداران و دانشجویان دیدگاه‌های متنوعی داشته باشند؟ آیا محتوای برنامه‌های آموزشی این ذهنیت‌ها را در جامعه کتابداری به وجود آورده است؟ آیا این تنوع حاصل اختلاف دیدگاه و انتظارات جامعه کتابداری است؟ به هر حال دلایل هرچه باشد احتمالاً می‌توان گفت که جامعه کتابداری ایران هنوز شناخت واحدی از رشته خود ندارد و به عبارت دقیق‌تر تعریف و برداشت واحدی از این رشته ندارد. از این‌رو، چگونگی می‌توان انتظار داشت که جامعه در معنای کلی‌اش شناخت دقیقی از رشته داشته باشد. مرور نام‌های پیشنهادی در جدول ۲ نشان می‌دهد که برخی از نام‌های پیشنهادی احتمالاً حاصل نوعی مواجهه احساسی است. اسامی نظیر مهندسی آی‌اس‌آی، مهندسی فن‌آوری و نظایر آن بسیار ناآشنا هستند و معادل و جایگاهی در سایر کشورها ندارند. واقعیت این است که نمی‌توان از جهان علم جدا بود. اسامی پیشنهادی هر چند با نگاهی خلاقانه‌تر ارائه شوند ولی باید در پیوند با رشته‌های دنیای علم دارای جایگاهی تعریف شده باشد تا بتواند در ارتباطات علمی جهانی مورد شناسایی قرار گیرد. زیرا بسیاری از فارغ‌التحصیلان ما برای ادامه تحصیل به کشورهای دیگر عزیمت می‌نمایند، نام پیشنهادی ما باید با معادل‌های آن در دانشگاه‌های خارجی قابلیت تطبیق داشته باشد و هویت رشته را در سطح بین‌المللی آشکار سازد.

از رویکردی آینده‌نگر، نام پیشنهادی باید در سطحی نسبتاً جامع مبین محتوای رشته باشد تا بتواند گرایش‌های مختلف آن را در حال و آینده پوشش دهد. نام رشته کتابداری «نهاد وابسته» و «شغل وابسته» است. امروزه در جامعه ما نام رشته کتابداری براساس نهاد کتابخانه و شغل وابسته به آن یعنی کتابدار قابل شناسایی است. اما آیا سایر رشته‌های دانشگاهی (مثلاً فیزیک، زیست‌شناسی، فلسفه...) نیز نهاد وابسته و شغل وابسته هستند. در حال حاضر نام رشته کتابداری محدودکننده شغل آن نیز در جامعه می‌باشد. در صورتی که رشته به واسطه محتوی و کارکردهایش تعریف و نام‌گذاری شود، حوزه و حیطه شغلی آن نیز در سطح سازمان‌های مختلف جامعه قابل گسترش خواهد بود. هرگونه جزئی‌نگری در تغییر نام نه تنها جفا در حق رشته، بلکه ظلم رواداشتن به تحصیل‌کردگان این رشته است، زیرا در فضای کنونی و آینده کسب و کار در جامعه، فارغ‌التحصیلان این رشته محکوم به استخدام فقط در پست کتابدار در کتابخانه‌ها هستند. بنابراین، تغییر در نام باید موجبات توسعه گستره شغلی و به تبع آن رشد و ارتقاء حرفه را فراهم سازد. بر این اساس، افرادی که علاقه‌مند به کار در کتابخانه‌ها باشند، در کتابخانه‌ها جذب خواهند شد و افرادی که علاقه‌مند به کارهای دیگری باشند می‌توانند در بخش‌ها و سازمان‌های دیگر مشغول فعالیت شوند. این امر باعث ارتقاء جایگاه و منزلت اجتماعی رشته در سطح جامعه نیز خواهد شد. از سوی دیگر جامعه نیز در سطح کلان از قابلیت‌ها و توانمندی‌های علمی و حرفه‌ای این رشته متفع خواهد شد.

به طور کلی می‌توان نتیجه‌گیری کرد که تغییر نام رشته یکی از دغدغه‌های جدی و یکی از ضرورت‌های جامعه کتابداری ایران است، اما تعیین نام پیشنهادی باید براساس منطق و در نظر گرفتن همه جوانب و ویژگی‌های علمی، حرفه‌ای و اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی انتخاب گردد. پیشنهاد می‌شود که کمیته برنامه‌ریزی وزارت علوم در قالب طرحی پژوهشی و به تبع آن تشکیل کارگروه‌هایی تغییرنام و محتوای رشته را وجه همت خود قرار دهد. در عین حال، می‌توان گفت که نام پیشنهادی باید واجد ویژگی‌های زیر باشد:

- توجه به مبانی نظری و عملی رشته (تعریف رشته و مشخص کردن رویکرد: کتابخانه‌محوری یا اطلاعات‌محوری و ...).
- توجه به برداشت جامعه از نام.
- توجه به بار مفهومی و معنایی آن در جامعه ملی و بین‌المللی.
- توجه به گستره شغلی آن در جامعه.
- هم‌مانگی و همخوانی با معادل‌های بین‌المللی و قابلیت تطبیق.
- هم‌مانگی با محتوای علمی و آموزشی حوزه.

- مقبولیت در میان جامعه علمی و حرفه‌ای کتابداری و مشروعیت در میان جامعه علمی و دانشگاهی.
- اصالت داشتن در مقابل اصطلاحات برگرفته از دیگر حوزه‌ها.
- آینده‌نگری و توجه به جایگاه رشته در میان سایر رشته‌های علمی و دانشگاهی.
- توجه به نیازهای بومی جامعه.
- تقویت اعتمادبه‌نفس و قدرت برانگیزاندگی در بین جامعه کتابداری.
- افزایش منزلت اجتماعی، حفظ منزلت و شأن دانشجویان و متخصصان این حوزه در بین دیگر حوزه‌های علمی و حرفه‌ای.
- قدرت جذب دانشجویان علاقه‌مند و مستعد.
- پویایی در مواجهه با تغییرات و عدم نهاد وابستگی.
- با مسما بودن، یعنی بتواند با ماهیت و کارکردهای رشته همخوان باشد.

مآخذ

- ابرامی، هوشنگ (۱۳۷۹). شناختی از دانش‌شناسی (علوم کتابداری و دانش‌شناسی). تهران: کتابدار.
- بیگدلی، زاهد، و زویا آبام (۱۳۸۲). عوامل در انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روانشناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز، زویا آبام. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره ۶ شماره ۲.
- ترکیان‌تبار، منصور (۱۳۸۶). عوامل مؤثر بر گرایش به رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه کتاب، شماره ۶۹، بهار.
- ساروخانی، زهرا (۱۳۸۸). سنجش میزان علاقه‌مندی دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تربیت معلم تهران برای ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد این رشته. ماهنامه ارتباط علمی، دوره ۱۲، شماره ۱.
- سعادت، علیرضا (۱۳۷۷). مفهوم و جامعیت عنوان «کتابداری» برای معرفی حرفه. پیام کتابخانه، دوره هشتم، شماره ۴.
- غیوری، زینب (۱۳۸۸). بررسی دیدگاه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی در خصوص تغییر در حوزه‌های عنوان، محتوا و آموزش رشته. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- فدایی عراقی، غلامرضا (۱۳۸۶). کتابداری و اطلاع‌رسانی: در جست‌وجوی هویتی نو. فصلنامه کتاب، ۷۲، زمستان.
- فدایی عراقی، غلامرضا (۱۳۸۸). کتابداری و اطلاع‌رسانی: در جست‌وجوی هویتی نو. فصلنامه پیام کتابخانه، شماره ۵۷، ۷۲، تابستان.

نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران... / محمدرضا داوریان و...

- Alimohammadi, Dariush (2007). What our schools are named? An investigation among information leaders. Mahshid Sajjadi. *The journal of information and knowledge management systems*. Vol. 37, No. 4, pp. 532-546.
- Chu, Jingli (2001). The Renaming of Library Schools in China and the affects. *New Library World*, 102 (78) 214-277.
- Dadzie, Perpetua S. (2008). The Renaming of the Library School in Ghana – Any Lessons for Administrators? *African Journal of Library, Archives and Information Science*. Vol. 18, No. 1, p. 39-50.
- Tang, J. (1999). The changing face of library and information science education in China in the 1990s. *Asian Libraries*, 8 (1), 17-22.
- The Lam, Vinh (1999). Issues in library development for Vietnam. *Asian Libraries*, Vol. 8 No. 10, pp. 371-379.